

Stenogrammid

XIV Riigikogu, II Istungjärk, täiskogu korraline istung

Esmaspäev, 07.10.2019, 15:00

Toimetatud

15:00 Istungi rakendamine

1. 15:01 Riigikogu liikme Mart Võrklaeva ametivanne

15:02 Istungi rakendamine

2. 15:08 Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse täiendamise seaduse eelnõu (33 SE) esimene lugemine

3. 15:50 Vaba mikrofon

15:00 Istungi rakendamine

15:00 Esimees Henn Põlluaas

Tere päevast, head kolleegid! Alustame selle kuu istungeid. Ma loodan, et te kõik olete kenasti välja puhanud ja tööindu täis.

1. 15:01 Riigikogu liikme Mart Võrklaeva ametivanne

15:01 Esimees Henn Põlluaas

Tänase täiskogu II istungjärku 4. töönädala esmaspäevane istung algab ametivandega. Lugupeetud Riigikogu! Seoses Riigikogu liikme Kalle Pallingu tagasiastumisega asus käesoleva aasta 30. septembril Riigikogu liikmeks Mart Võrklaev. Järgnevalt kuulame ära tema ametivande. Mart Võrklaev, palun!

15:02 Mart Võrklaev

Tere, hea Riigikogu! Asudes täitma oma kohustusi Riigikogu liikmena Riigikogu XIV koosseisus, annan vande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale. (Aplaus)

15:02 Istungi rakendamine

15:02 Esimees Henn Põlluaas

Lugupeetud kolleegid! Nüüd on kõigil võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Kõigepealt Enn Eesmaa, palun!

15:03 Enn Eesmaa

Head kolleegid! Riigikogu väliskomisjon esitab kahe Riigikogu otsuse eelnõud. Kõigepealt, Riigikogu otsuse "Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmiseks, ja teiseks, Riigikogu otsuse "Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni moodustamine" muutmiseks. Väliskomisjoni ettepanek on määrata Riigikogu juhatusele nimetatud eelnõude kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks reede, 18. oktoober kell 16.

15:04 Esimees Henn Põlluaas

Järgmisena palun Tarmo Tamm!

15:04 Tarmo Tamm

Väga austatud Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Maaelukomisjon algatab maareformi seaduse ja maareformi käigus kasutusvaldusesse antud maa omandamise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Põllumajandusega tegelevad väiketootjad pöördusid õiguskantsleri poole murega, et maareformi seaduse § 34 lõike 6 rakendamine toob väiketootjatele kaasa tarbetut kulu ja asjaajamist ega ole viinud seaduse eesmärgini. Seaduse § 34 lõige 6 võeti vastu selleks, et tagada põllumajandusliku tootmise järjepidevus perekonnas, kui senine maa kasutusvaldaja ei soovi või ei jõua enam põllumajandusega tegeleda. Sellisel juhul saab maakasutusvalduse pereliikmele üle anda üksnes tingimusel, et pereliige tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana, juhul, kui pereliikme üleantud põllumajanduslik tootmine toimub osühingu või aktsiaseltsi vormis. Õiguskantsler leidis, et selline eelistus on diskrimineeriv.

15:05 Esimees Henn Põlluaas

Järgmisena palun Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnisson!

15:05 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson

Austatud esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kolm seaduseelnõu. Esimeseks, maksubaasi kahandamise ja kasumi ümberpaigutamise ennetamiseks maksulepingutega seotud meetmete rakendamise mitmepoolse konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu. Teiseks, maksualase teabevahetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Nende kahe seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Martin Helme. Kolmandaks, loomatauditõrje seaduse, riigilõivuseaduse, söödaseaduse, toiduseaduse ja veterinaarkorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab selle seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust maaeluminister Mart Järvik. Aitäh!

15:06 Esimees Henn Põlluaas

Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kuus eelnõu ja neid menetletakse vastavalt Riigikogu kodus ja töökorra seadusele. Järgmisena, palun, kohaloleku kontroll!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 93 rahvasaadikut ja puudub 8.

Panen hääletusele Riigikogu täiskogu II istungjärgu 4. töönädala päevakorra kinnitamise. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt on 89 Riigikogu liiget, vastu ei ole ühtegi. Päevakord on kinnitatud.

2. 15:08 Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse täiendamise seaduse eelnõu (33 SE) esimene lugemine

15:08 Esimees Henn Põlluaas

Läheme edasi tänase teema juurde, milleks on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse täiendamise seaduse eelnõu 33 esimene lugemine. Palun, ettekandja, Riigikogu liige Katri Raik!

15:09 Katri Raik

Head kolleegid! Mul on hea meel esitada teile Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse täiendamise seadus, mille sisust on kõik teadlikud. See tugineb detsembris 2018 erakondade vahel sõlmitud lepingule, mille järgi loetud aastate pärast peaks Eesti teaduse finantseerimine moodustama 1% Eesti sisemajanduse koguproduktist. Nagu me kõik mäletame, kirjutasid sellele leppele alla kõik tänased parlamendierakonnad, välja arvatud üks erakond, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, kes arvas, et 1% on teadusele liiga vähe.

Vaatame, mis on tänaseks juhtunud, ja siis on ka arusaadav, miks teevad sotsiaaldemokraadid ettepaneku fikseerida teaduse finantseerimine seaduses. Kokkulepe ei ole pidanud. Järgmise aasta

riigieelarvest näeme, et teadusele on kavandatud SKP-st 0,74%. Algklassi matemaatika ütleb, et tõus on võrreldes selle aastaga 0,03%, nii et 1%-ni on pikk tee käia. Toon võrdluseks selle, et sotsiaaldemokraadid on esitanud oma seaduseparanduses järgmise aasta teaduse finantseerimise mahuks 0,83% sisemajanduse koguproduktist. Nii et praegu on 0,74%, sotsiaaldemokraadid pakuvad 0,83%. 1% peaks meie seadusemuudatuse järgi saavutatama aastaks 2022.

Halb lugu, nagu ma juba ütlesin, on lubaduse murdmine. Lubaduse murdmine teadlastele, kellele lubati 1% sisemajanduse koguproduktist. Lubadust on murtud nende ees, kes Eesti elu edasi viivad. Ma juhin tähelepanu psühholoogiaakadeemik professor Jüri Allikule, kes möödunud aasta märtsikuus kirjutas väga mõjusa artikli, kus ta tõi välja, kui mõjukad on Eesti teadlased. Ta võrdles viitamist ja tippartiklite proportsiooni ja tõi välja, et me oleme maailmas teaduse nähtavuse ja mõjukuse osas kümne esimese riigi hulgas.

Ma pean siit üle minema kõrghariduse finantseerimisele, sest kõrgharidus ja teadus on üks vereringe ja omavahel lahutamatu seotud. Meil on kõrghariduses ja teaduses neid asju, mis meil on hästi. Meil on korras taristu, me oleme pannud haridus- ja teadustaristusse hulga euroraha. Selle eest kiidavad meid kõik rahvusvahelised eksperdikomisjonid, kes Eestit külastavad. Me võime täna olla õnnelikud ja rahul sellega, et me oleme oma teaduse finantseerimises saavutanud tasakaalu: 50% rahast läheb baasfinantseerimisse ja 50% on see summa, millele teadlased saavad kandideerida. Ent ometi oleme me täna olukorras, kus me peame tõdema, et ilma lisarahata ei suuda me tagada tänast kvaliteeti. Ma toon ühe näite. Tänapäevane doktoranditoetus on 660 eurot. Enne valimisi rääkisime me – mitmed erakonnad – vähemalt keskmisest palgast. Kõrghariduse rahastamiseks on järgmiseks aastaks ette nähtud 5% tõusu. Kui kogu see raha panna mitte doktoranditoetusesse, sest sellest keegi väga enam ei oska unistadagi, vaid panna nende õppejõudude palka, kes on doktorikraadi saanud, kes töötavad assistentide-lektoritena, kes teevad ära enamuse bakalaureuse, rakenduskõrghariduse õppetööst, siis nende palk tõuseks umbes 60 eurot, 1200, 1300, 1400 euro pealt umbes 60 eurot. Selge on see, et see ei ole piisav. Ma saan aru, et Riigikogu kõnetool ei ole koht, kus esitada viktoriiniküsimusi, aga ometi ma pean küsima. Mis te arvate, mis on Eestis väiksem, kas patrullpolitseiniku miinimumpalk või doktorikraadiga teaduri miinimumpalk Tartu Ülikoolis? Rõhutan, et Tartu Ülikool kuulub maailma 300 juhtiva ülikooli hulka. Kui ma nii küsin, siis on arusaadav, et kahjuks on teaduri miinimumpalk väiksem. Küsisin täna Tartu Ülikooli personaliosakonnast, doktorikraadiga teadur saab minimaalselt 1350 eurot ja patrullpolitseinik 1400 eurot. Ma ei alahinda patrullpolitseiniku tööd, aga aeg on keskenduda kõrgharidusele ja teadusele.

Tahan veel, enne kui edasi minna, korra kiita meie kõrgharidust. OECD uuringud näitavad, et meie kaasaegne kõrgharidus, mida me anname peale nõukogude perioodi lõppu, peale üleminekuperioodi lõppu, on maailmas kuuendal kohal selles osas, millise funktsionaalse lugemisoskuse see annab, st oskuse iseseisvalt töötada ja iseseisvalt kõrgharidusele sobival ametikohal hakkama saada. Me peame aru saama, et ei ole olemas tähtsat ja mittetähtsat teadust ja kõrgharidust. Me oleme läinud Eestis tihti ühe või teise teadusharu, ühe või teise kõrghariduse kultuse teed. Olin ise imestunud, lugedes Eurostati ülevaadet 2017. aastast ja võrreldes Eestit nende riikidega, kellega me ikka tikume end võrdlema – Hollandi või Põhjamaadega –, et meil on kaks korda rohkem IT-tudengeid kui nendes maades, aga keda on meil märkimisväärselt vähem, on neid inimesi, kes õpivad sotsiaalteenuseid osutama. Me peame hoidma tasakaalu kõrghariduses. Me ei tea, mis meid lõpuks edule viib, ja ka teaduses ei tohi alahinnata rahvusteadusi, olgu see siis ajalugu või eesti keel.

Teadusesse investering ei ole kohe näha, aga ometi ise doktorikraadiga inimesena olen ma ka uuringute usku ja pean teid kiusama veel ühe uuringuga, mis tehti Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis 2017. aasta lõpul. See tõi välja, et iga töökoht Eesti ülikoolis toetab veel viit töökohta mujal Eesti töajuturul, 1 euro loob 4,5 eurot brutolisandväärtust ja iga euro brutolisandväärtust loob 7 eurot kaudset lisandväärtust. Mulle kui ajaloolasele suhteliselt keeruline uuringu kokkuvõte, ent ometi selge, et ülikooliharidus ja teadlaste töö on meie majanduse seisukohast üliluline.

Head kolleegid! Teadus ja kõrgharidus. Õpetajate palk, kõrgharidus ja teadus, ütleksin nii, on investering tulevikku. Ja sarnaselt kaitsekuludega, millega me kõik oleme leppinud, et see on seaduses fikseeritud, väärib ka teadusesse panustamine seaduses äramärkimist 1%-ga sisemajanduse koguproduktist aastast 2022. Aitäh!

15:17 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Nüüd on kõigil teil, lugupeetud kolleegid, võimalus esitada ettekandjale kuni kaks küsimust, mille pikkus on üks minut. Palun, Peeter Ernits!

15:17 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Jutt jumala õige. Kõik see, kui palju 1 euro annab lisaväärtust. Aga mind teeb väga murelikuks, et sotsiaaldemokraadid räägivad innustunult ka tingimusteta kliimaneutraalsuse poole liikumisest, aga see tähendab 2% sisemajanduse kogutoodangust igal aastal. Sama palju, kui me peame kulutama füüsilise julgeoleku jaoks. Ja minu küsimus. See 20 miljonit lisa järgmine aasta jne on tegelikult köömes selle 2% kõrval. Aga vaadake nüüd tervikuna seda pilti. Kust koha pealt te siis selle 2% võtate? Sest noh, maailma lõpp on ju üsna lähedal, kas 2050 või 2030, kui me seda 1,5 kraadi hakkame ületama.

15:18 Katri Raik

Maailma lõpu kohta ei oska ma, härra Ernits, teile küll midagi vastata, aga üks on prioriteetide sättemise küsimus, mis on oluline, kas on olulised kaitsekulud, on oluline teadus, kõrgharidus, kliimaneutraalsus. Kõik on olulised teemad, mis on meie prioriteedid. Sinna tulebki raha leida ja sinna ka raha leitakse, kui on selged prioriteedid. Teaduse suhtes on rikutud lubadust. Lubadust nendele inimestele, kes arvestasid, et poliitikute sõna maksab.

15:19 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Tarmo Kruusimäe, palun!

15:19 Tarmo Kruusimäe

Tänan! Hea ettekandja! Praegu ma kuulsin selliseid kriitikanooli, et justkui inimesed oleks lubanud ja sellest on tehtud juba ka järeldusi. See protsess nägi natukene teistmoodi välja, meie nägime Riigikogu liikmetena ka seda teistmoodi. Kas nüüd nad on teinud endale juba selliseid kulutusi, et neil on ka, ütleme, õigustatud ootused ja finantstugi on hädavajalik?

15:20 Katri Raik

Arusaadavalt ei ole ülikoolid saanud praegu ju palka tõsta, eks ju, sest neil ei ole selleks olnud vahendeid. Nii et ma ei usu, et on tehtud kuskil selliseid kulutusi, mis nüüd tuleks kuidagimoodi hiljem kinni maksta. Küsimus on selles – millele ma püüdsin tähelepanu juhtida –, et nii teadurite kui õppejõudude palk on jäänud ajale märkimisväärselt jalgu. Selle palgaga, mis praegu on, me ei saa tagada kvaliteetset kõrgharidust, me peame andma märkimisväärselt alla kvaliteedis. Ilmselt me jõuame ka siin saalis varem või hiljem tasuta ja tasulise kõrghariduse diskussioonini. Kas või see, et tasuta ja tasulise kõrghariduse diskussioon on ühiskonnas nii üles tõusnud, näitab, et ülikoolid on tõesti hädas, et see ei ole nali.

15:21 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Peeter Ernits, palun!

15:21 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Kõik see, mis te räägite, on jumala õige ja õiges suunas. Selles ei ole küsimust, aga vaadake tervikpilti. Kui maailma lõpp on väidetavalt 2050 või isegi 2030 – uuemate uuringute järgi –, ja me peame hakkama selleks ennast kliimaneutraalsusega piitsutama ja leidma igal aastal 2% SKT-st – ma rõhutan, igal aastal –, ja maailma lõpp on väidetavalt nii lähedal, siis mis maksab see õppejõudude palga tõstmine ja uurimistoetused, sellega ei jõua enam mitte midagi teha. Suur pilt peaks tegelikult keskendumale sellele 2%-le siin, proua.

15:21 Katri Raik

Aitäh küsimuse eest! Ma loodan, et te saadate mulle viite sellele uuringule, mis näitab, et maailma lõpp tuleb aastal 2030 või aastal 2050.

15:21 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Riina Sikkut, palun!

15:21 Riina Sikkut

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Minu jaoks on lihtsalt kolleeg Peeter Ernitsa sõnavõtt mõnevõrra üllatav, sest ma mäletan, et teadusleppe sõlmise ajal EKRE toetas seda, et ka teadusele tuleks tegelikult 1% asemel eraldada 2%. Ma lisan ka täpsustuseks, et tundub, et kolleeg on valesti aru saanud, see 2% kliimale ei tule lisaks, 2% kliimale võib olla otsus, et me rafineerimistehase asemel paneme 600 miljonit kliimaeesmärkide täitmisesse, mitte vana tehnoloogia juurutamisesse. Nii et see ei ole lisaks, see on selgelt eelarvesiseste prioriteetide ülevaatamine. Aga kuidas te oskate kommenteerida, kas EKRE seisukoht on siis muutunud? Detsembris nad toetasid teadusele 2% eraldamist, nüüd on probleem ka protsendiga.

15:22 Katri Raik

Aitäh küsimuse eest! Eks seda peaksid eelkõige Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna esindajad ise kommenteerima, kuidas on muutunud nende seisukoht teaduse rahastamise suhtes või kas see on muutunud, aga veel üks kord, selge on see, et kuhu me raha investeerime, on prioriteetide sättimise küsimus. Eelarvet on võimalik uuesti läbi vaadata. Võimalik, et on vaja kaaluda ka, kas ja mis tingimustel me oleme valmis võtma laenu, et edasi liikuda, selleks et Eesti tõesti oleks rikas riik. Ilma teaduseta ei ole Eesti rikas riik ja ilma teadust edendamata ei saavuta me kindlasti ka kliimaneutraalsust.

15:23 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Andres Metsoja, palun!

15:23 Andres Metsoja

Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kindlasti te olete mõelnud ka seda eelnõu esitades selle peale, et kui nüüd raha juurde ei tule, mis on need võimalikud stsenaariumid. Üks võimalikest stsenaariumidest, millest ka ju natuke vargsi räägitakse, küll mitte väga poliitiliselt aktiivselt, puudutab ikkagi õppekohtade võrku. Meie koolivõrk on tihtilugu seotud sellega, kui palju on õppekohti ja millised on majanduskulud ja kui palju läheb siis tegelikult sisuliselt õppesse. Kas te olete natukene ka analüüsinud seda poolt, et kui nüüd ikkagi seda lisaraha teadusesse ei tule, millal siis võib kätte jõuda see ülikoolide autonoomia pärisaeg, kus öeldakse, et tegelikult me regionaalset tasakaalu hoida ei suuda ja seetõttu tuleb õpetada ainult seal, kus on suured keskused ehk kus on inimesed?

15:24 Katri Raik

Aitäh küsimuse eest! Ma saan aru, et te viitate teatud viisil sellele, mis saab ülikoolide loodud kolledžitest, ja ka sellele, kas ei peaks õppekohti kokku tõmbama, siis kas mingid erialad kinni panema, mingeid õppekohti vähendama. Enam ju riik juba viimased seitse aastat ei ütle, mitu õppekohta ülikool loob. Ülikooli toetatakse ja ülikool on oma otsustes üsna vaba, välja arvatud need punktid, mis siis ette kirjutatakse. Palju räägitakse dubleerimisest. Mina olen viimastel nädalatel püüdnud endale selgeks teha, kui palju meil siis dubleerimist tegelikult on ülikoolide sees ja ülikoolide vahel. Ma olen üsna veendunud, et ülikoolid oma sees on asjad nüüd korda teinud, dubleerivaid erialasid ära kaotanud, kokku pannud. Me mäletame ju ka seda aega – ma ei julge täpselt praegu öelda aastaarvu –, kui otsustati, millised on ühe või teise ülikooli vastutusvaldkonnad. Tartu Ülikooli näitel olen ma veendunud, et Tartu Ülikool õpetab valdavalt seal, kus on tema vastutusvaldkond, üksikute eranditega, mis valdavalt puudutavad just regionaalseid kolledžeid. Ma olen nõus, et ülikoolide vahel peaks vaatama, kas ja kus on kokkuhoiukohti. Ma olen kindel, et selles saalis on suures ülekaalus need inimesed – mitte suures ülekaalus, vaid on märkimisväärselt inimesi –, kellel on juuraharidus, ja sellepärast on see muidugi ohtlik näide. Ma ei ole päris kindel, kas õigusteadust peab õpetama nii mitmes ülikoolis ja sellisel viisil, nagu seda tehakse. Kindlasti on siin teatud kokkuhoiukohad olemas. Palju see kokkuhoidu tegelikult lõpuks toob, tuleb täpselt läbi arvutada. Seda ma kahjuks teinud ei ole ja seda on niimoodi käsitsi ka keeruline teha, seda tuleks paluda teha haridusministeeriumil. Mis puudutab regionaalseid kolledžeid, siis õigupoolest on elu juba neid ju kokku tõmmanud. Oli omal ajal kolledž Türi, oli Haapsalus, Rakveres. Eelmisel nädalal lugesime, et Saaremaal asuv Tallinna Tehnikaülikooli kolledž otsib endale uut kohta. Täismõõdus kolledžid on meil tänaseks alles veel Pärnus,

Viljandis, Kohtla-Järvel ja Narvas. Tõsi, mul on väga pikk kolledžijuhi kogemus Narvast. Kolledžid on loodud sellel ajal, kui ühiskonnas oli palju inimesi, kes vajasid kõrgharidust, töötavaid inimesi, kes selle eest maksid. See aeg on läbi. Ülikoolid peavad koos oma kolledžitega kolledžite rolli uuesti mõtestama ja selle ühiskonnale selgeks tegema. Kolledžid vajavad lisaraha, lisatoetust, aga seda regionaalpoliitika elluviimiseks. Nagu näiteks psühholoogiteenuse korraldamine Viljandis, Tartust eraldi, on kallim kui Tartus. Aga see on eraldi suur diskussioon. Minister Aab oli hiljuti siinsamas kõnepuldis üsna avatud selleks diskussiooniks, et kolledžeid ka toetada, nii et see diskussioon on kindlasti veel ees. Lühidalt, kindlasti on kokkuhoiukohti, aga kui palju see meid päästab, on iseküsimus.

15:27 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Hele Everaus, palun!

15:27 Hele Everaus

Austatud esineja! Tuleks uuesti korra selle teaduse juurde mõnes mõttes kitsamalt tagasi. Minu arvates on situatsioon olnud äärmiselt alarmeeriv juba mitu aastat ja tänaseks see kulmineerub. Kindlasti – nagu te väga õigesti ütlesite – üks asi on palgaküsimus, aga teine asi on, et reaalne teaduse tegemine ei tähenda ainult inimest, kes palka saab, vaid seal kõrval on väga olulised teised kulud. Tegelikuses pole asi selles, et palgad on väiksed, asi on veel selles, et terved töörühmad, kes on aastakümneid väga kõrgel tasemel teadust teinud, on praegu tegevust lõpetamas või juba lõpetanud. Me ise lõpetame oma kätega, oma riik lõpetab oma teadlaste tegevuse. Kas te olete minuga nõus?

15:28 Katri Raik

Aitäh küsimuse eest! See on tõsine probleem. Kui üks teadusrühm lõpetab tegevuse, siis midagi uuesti teha, midagi uuesti alustada on väga keeruline. Väga ressursimahukas rahaliselt ja kust leida ka inimesi. Nagu ma püüdsin ka oma ettekandes välja tuua, et meil ei ole n-ö halba ja head teadust, me peame erinevat teadust, ühte teisele eelistamata, oma väikses riigis elus hoidma, sest veel kord, me ei tea, kust see Eesti Nokia tuleb, või on siis Eesti Nokia see, et meil oma Nokiat ei ole ja et meil on võrdsele edenev riik.

15:29 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Alar Laneman, palun!

15:29 Alar Laneman

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Äärmiselt oluline suund, aga kuna jutt puudutas 2%, siis ma küsiks selle kattuvuse kohta. Kui palju sellest kavandatavast summast peaks minema sõjaliste või pehmemalt öeldes riigikaitse teadusuuringute jaoks ja mis on see summa praegu? Meil on kaitseuuringute keskus, meil on Kaitseväe Akadeemia juures uurimisasutused. Kui suudaksite öelda.

15:30 Katri Raik

Aitäh küsimuse eest! Ma jään kahjuks siinkohal vastuse võlgu, aga me räägime 1% sisemajanduse koguproduktist, eks ju, teaduse finantseerimisele. Tõsi, see raha ei pea tulema Haridus- ja Teadusministeeriumi kaudu. Eri ministeeriumid panevad erineval hulgal raha teadusuuringutesse. Õnneks on teised ministeeriumid teadusuuringute olulisust mõistnud ja see protsent on kiiremini kasvanud kui riigi üldine rahakott teaduse jaoks. Aga ma luban, et ma uurin vastuse järele ja vastan teile kirjalikult, kui sobib.

15:30 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Rohkem küsimusi ei ole. Järgmisena palun siia kultuurikomisjoni liikme Jaak Valge.

15:31 Jaak Valge

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid ja auväärt tehniline personal, kes te võib-olla peate – ei saa siit ära minna –, aga tegelikult ei soovi mind üleüldse kuulata. Minul on au esitada referaat komisjonis toimunud teemakohase arutelu kohta. Komisjoni istung toimus 23. septembril. Osalesid kõik

kultuurikomisjoni liikmed. Oli ka Riigikogu liige Jürgen Ligi ja lisaks olid kutsutud haridus- ja teadusminister Mailis Reps, ministeeriumi üldharidus-, keele- ja noortepoliitika aseksaktser Kristi Vinter-Nemvalts, õigusosakonna juhataja Sille Uusna, välisindamise osakonna juhataja Kristin Hollo ja kõrghariduse ja teaduse aseksaktser Indrek Reimand. Eelnõu sisu tutvustas meile kõigile eelkõneleja ja tegi seda iseenesestmõistetavalt väga korrektselt. Minul puudub igasugune vajadus seda üle kordama hakata. Küll aga ka mina olen ajaloolane ja luban endale lühikese tagasivaate teadus- ja arendustegevuse rahastamisele. Luban ka seda, et ma Pätsi aega tagasi ei lähe, ehkki väga seda tahaksin.

Käsitlen viimast kuut aastat. Arvestades osakaaluna SKT-st, langes avaliku sektori rahastus teadus- ja arendustegevusele alates 2013. aastast kuni 2016. aastani ja madalpunkt oligi 2016. aastal, mil see oli 0,57% SKT-st. 2017. aastast alates hakkas rahastus tõusma, 2019. aastal moodustas 0,71% ja sellel aastal on eelnõus 0,74%. Toonitan, et see on avaliku sektori poolne rahastus, et me segamini ei ajaks. Aga vaatame nüüd kogu rahastust ja vaatame ka võrdlevaid andmeid. Päril värsked andmeid minul ei ole, küll aga on Eurostati võrdlevad andmed kuni 2017. aastani. Sel aastal oli Eesti teaduse kogurahastus 1,29% SKT-st ja sellega me olime Euroopa Liidu keskmikest pisut allpool.

Postsotsialistlikest riikidest me jääme alla Sloveeniale, Tšehhile ja Ungarile, aga ületasime väga tugevasti Läti ja Leedut ning Lääne-Euroopa riikidest Iirimaa, Luksemburgi ja Hispaaniat. Euroliidu keskmine oli tegelikult paraku siiski palju kõrgem – 2,06%. Juhin tähelepanu, et see on eesmärk, mis on ka EKRE programmis. Asi, mis nende andmete kokkuotsimisel ja protsendi arvutamisel mulle veel silma jäi, on avaliku rahastuse ja erarahastuse proportsioon. Õigemini tuleb öelda, et mul oli üks hüpotees, mis nende protsendiarvutuste käigus ka kinnitust leidis. Nimelt, avaliku rahastuse poolest olime me juba 2017. aastal euroliidu keskmisel tasemel. Meil oli 0,66%, euroliidus keskmiselt 0,68%. See tähendab, et aastal 2019 peaks meil avaliku rahastuse osakaal olema juba Euroopa Liidu keskmine või võib-olla natukene suuremgi. Sellest hoolimata on ju selge, et teaduse rahastamine on tõepoolest ebapiisav ja väga oluliseks põhjuseks ongi, et teaduse rahastuse proportsioonid Eestis on Euroopa keskmisest väga tugevasti avaliku rahastuse poole kaldu. Kui euroliidus moodustab avaliku rahastuse osakaal keskmiselt 33%, siis Eestis 51%. Ütlen teile ka reeglipärasuse – nagu teada, on igal reeglil mõningad erandid –, et mida suurem teaduse rahastamine, seda suurem on erarahastus proportsionaalselt. Eestist väiksema erarahastuse osakaaluga on Euroopa Liidu riikidest vaid Läti ja Leedu. Eestiga võrreldavad või natukene suurema erarahastuse osakaaluga, ühesõnaga, paremas seisus on Kreeka, Horvaatia ja Portugal. Ma arvutasin neid protsente õhtul hilja, kui ma siin 1/10-ga eksin, siis vabandan faktikontrolli ees, aga igatahes suurtes joontes ma kindlasti ei eksin.

Seega jõuan mina sellisele järeldusele, et isegi olulisem kui avaliku sektori rahastamise kasvatamine on tegelikult arenduse ja teaduse finantseerimise erarahale atraktiivseks tegemine, ehk teisisõnu, pööramine näoga Eesti majanduse ja ühiskonna vajaduste poole. Seda ma pisut teisest sõnastuses sellel samal komisjoni koosolekul ütlesin, sestap ma siin praegu rääkides komisjoni esindajana oma volitusi ei ületanud. Mul on ka hea meel aru saada, et Haridus- ja Teadusministeerium on seda probleemi teadvustanud juba varem – noh, millest mul võib-olla ei ole nii väga suur heameel, aga igatahes on ta seda teinud, teadvustanud juba varem, kui mina sellest rääkima hakkasin. Selle teadmise on ta selle aasta eelarvesse esialgu suhteliselt tagasihoidlikul kombel rakendanud.

Nüüd ma refereerin seda, mis muud komisjoni koosolekul toimus. Arutati tehnilisi küsimusi. Eelkõige seda, millest arvestada eelarve tegemisel sihiks olevat osakaalu SKT-st, kas eelmise aasta SKT tulemusest või kõnealuse aasta prognoosist. Seejärel tutvustas Indrek Reimand Vabariigi Valitsuse seisukohta ja Reimandi sõnul toetab Vabariigi Valitsus eesmärki tõsta teadus- ja arendustegevuse riiklik rahastamine 1%-ni sisemajanduse kogutoodangust, kuid ei poolda selle seadusesse kirjutamist. Tsiteerin Reimandit: rahastamise taseme sätestamine seaduses ei anna täiendavaid tagatisi 1% eesmärgi täitmiseks, võrreldes strateegiates kokkulepituga. Seejärel tegi komisjoni esimees ettepaneku suunata eelnõu esimesele lugemisele. Poolt olid kõik: Must ja Valge ja teised kooslijad. Komisjon pooltega vastuarvamust esialgu ei kujundanud.

Sellega on mul komisjoni referaat lõpetatud, aga ma julgeksin ennetada ühe küsimuse EKRE palju räägitud 2% kohta. Mis mul siin ikka muud üle jääb kui ajaloolasena jälle tsiteerida seda EKRE programmi kohta. See kõlab selliselt: "Muudame [...] teaduse rahastus- ning hindamissüsteemi Eesti-keskseks ja tõstame teadusinvesteeringud 2 protsendile SKP-st." Väga lihtne, see tähendab, et juhul, kui hariduse ja teaduse rahastus- ja hindamissüsteem on Eesti-keskne ja arvestades investeeringuid ehk erarahastust ja avalikku rahastust kokku, siis on EKRE eesmärgiks 2%, mis on praegu Euroopa Liidu

keskmise. Praegusel hetkel ma ei tea täpset arvu, aga ma arvan, et see on 1,5% lähedal. Selle me saame teada siis, kui Eurostati vastavad numbrid tulevad. Aitäh!

15:39 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Nüüd on kõigil Riigikogu liikmetel võimalik esitada komisjoni esindajale kaks üheminutilist küsimust. Esimene on Jevgeni Ossinovski. Palun! Jah, palun, Mihhail Lotman!

15:40 Mihhail Lotman

Austatud Riigikogu esimees! Kas ma saan valesti aru, et komisjoni esindaja peab refereerima seda, mida räägiti komisjonis, aga mitte pidama loenguid oma arvamuste kohta?

15:40 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Komisjoni esimees – vabandust! – esindaja annab ülevaate sellest, mis toimus komisjonis, ja tal on ka õigus enda seisukoht välja öelda. Aga nüüd, et täpsemaid seisukohti saada, siis on kõikidel võimalus küsimusi esitada. Esimesena palun, Mihhail Ossinovski. (Naer.) Vabandust! Jälle nimed sassis. Jevgeni Ossinovski, palun!

15:40 Jevgeni Ossinovski

Ma tänan, austatud istungi juhataja! Lugupeetud komisjonipoolne ettekandja! Te tõepoolest ennetasite umbes poolt minu küsimusest ja selle tõttu ma ei pea ka oma küsimuses ühte täpsustust tegema, mille eest ma teid tänan. Aga üldine küsimus puudutab seda, mis te komisjoni arutelu käigu kohta ütlesite, kus asestantsler Reimand ütles küll, et valitsus toetab 1% SKT eraldamist teadus- ja arendustegevusele, ent teeb seda nii, nagu Taavi Aas toetab ühte teist investeeringut – moraalselt –, aga eelarves seda raha ette nähtud ei ole. Selles kontekstis ma küsin teie käest, et kuidas teie hindate olukorda, kus ka valitsusliitu kuuluvate erakondade juhid on kas moraalselt toetanud või lausa alla kirjutanud leppele, mille järgi kevadel 1% SKT-st riigi eelarvestrateegiasse kirjutatakse, aga seda seal ei ole. Kuidas te teadlasena sellesse olukorda suhtute?

15:41 Jaak Valge

See on keeruline küsimus. Ma võib-olla prooviksin seekord olla siis härra Lotmanile meelega järele ja vastaksin, et seda komisjoni istungil ei arutatud. (Naer saalis.)

15:42 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Mihhail Lotman, palun!

15:42 Mihhail Lotman

Jaa. Mul on küsimus siiski teie loengu kohta. Te ütlesite, et vaat, praegu me ei tõsta seda riiklikku või avalikku toetust, aga töötame selle kallal, et see tuleks erakapitalist. Kuidas te saate seda saavutada, kui ei tõsta riigipoolset toetust?

15:42 Jaak Valge

Noh, selleks on väga palju erinevaid mudeleid, kuidas seda teha. Kui ma nüüd hakkaksin pikemalt oma visiooni selgitama – ma arvan, et mul teatavaid mõtteid sellel teemal on –, aga kui ma seda pikemalt selgitama hakkaksin, siis ma saaksin, noh, selliste, kuidas öelda, mitte kõige heatahtlikumate küsimuste märklauaks. Põhimõte on teaduse teemastamine. Kas seda teha näiteks ettevõtjate erialaliitude kaudu, ETAg-i kaudu, osalt ministeeriumide kaudu? Selleks on variante palju.

15:43 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Riina Sikkut, palun!

15:43 Riina Sikkut

Aitäh! Minul on ka küsimus eraraha kohta teadus- ja arendustegevuses. Kahtlemata on meil vaja ka erasektori panust suurendada, aga mulle tundub, et see ei ole nii lihtne, nagu teie kõnest paistma jäi, et noh, las ettevõtted panevad lihtsalt rohkem ka teadus- ja arendustegevusse. Kas te olete uurinud, on

seal mingisuguseid eeldusi? Nendes riikides, kus eraraha osa on suurem, kas seal on rohkem vastava ettevalmistusega inimesi, avalik sektor on panustanud, teadlasi ongi elanikkonnas rohkem? Kas on mingid eeldused ettevõtte suuruse kohta? Kas see teadus- ja arendustegevuse panus tuleb teatud sektoritest, näiteks ravimitööstusest, mida Eestis ei ole? Nii et selleks, et eraraha teadus- ja arendustegevusse saada, on terve rida eeldusi ja nende eelduste tekitamine nõuab ikkagi avaliku sektori panust. Kas te olete nõus?

15:44 Jaak Valge

Täiesti nõus, jah! Aitäh, väga mõistlik küsimus! Ilma kahtluseta on seal rida eeldusi ja ilma kahtluseta ei ole ka Eesti ettevõtlus võib-olla kõige soodsam või, ütleme, tema omandistruktuur ei ole kõige soodsam selleks, et ettevõtjad panustaksid meil teaduse arendusse, eks ole. Meie ettevõtlusest on väga suur osa välisomanduses ja nad ei ole huvitatud Eestis teostatavast arendusest. Aga juba enne korra markeerisin – ja kahtlemata olen teiega nõus –, et see ei ole lihtne, ja tegelikult ma oma nn loengus ka seda ei öelnud, et see oleks lihtne. Loeng oleks olnud, kui ma oleks Pätsi aega tagasi pöördunud. Aga kahtlemata on üks võtmeküsimus teemastamine.

15:45 Esimees Henn Põlluaas

Hele Everaus, palun!

15:45 Hele Everaus

Austatud eesistuja! Austatud esineja! Ma nüüd mõnes mõttes jätkan kolleegi eelnevat küsimust. Ma lihtsalt toon teile ühe näite. Kui te arvate, et on võimalik seda ülejäänud n-ö tühja kohta või tühja kotti täita erarahastusega, siis sisuliselt võime me maha kanda meditsiiniteadused, bioloogilised uurimissuunad. Te ütlesite, et teemasid tuleb valida. Täna meil küll eraõiguslikud haiglad tegelikult toituvad ainult haigekassa rahast, maksumaksja rahast. Kuidas te kujutate ette, et nemad hakkavad bioloogilisi teemasid, meditsiinilisi teemasid erarahastusega toetama?

15:45 Jaak Valge

Aitäh küsimuse eest! Ma natukene korrigeerin. Vabandust, kui on minust niimoodi aru saadud, et ma leiangi, et kogu nn auku tuleks siis erarahastusega täita. Ma ei ole mitte kunagi niimoodi väitnud. Aga ma väidan, et meie kogurahastuse proportsioon ei ole täpne. Ilma kahtluseta tuleb ka avalikku rahastust järk-järgult tõsta – nii palju, kui meie jõukus lubab.

15:46 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Anti Poolamets, palun!

15:46 Anti Poolamets

Hea ettekandja! Ma paluksin mäluvärskendust selles osas, millal oli rahastamise madalseis ja kes oli tol ajal ministriks.

15:46 Jaak Valge

Rahastamise madalseis oli 2016. aastal, kui me räägime viimasest kümnendist, ja ministriks oli – minu arvates kuulus Reformierakonnale see ministrikoht – siis Maris Lauri.

15:47 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Jevgeni Ossinovski, palun!

15:47 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Eelmise küsimuse korrektne vastus on muidugi see, et 2016. aasta teaduse rahastamise madalseis tulenes sellest, et oli tegemist kahe eurovahendite perioodi üleminekuaastaga ja selle tõttu vähenes eurovahenditest teadusele minev raha. Eesti riigi antud raha ka sellel aastal suurenes, nii et sealt ei maksa neid järeldusi teha, mida kolleeg teha tahtis. Aga mina tahaksin teie käest siiski küsida selle küsimuse, no võib-olla siis teisel viisil sarnast asja, mida ma esimeses küsimuses küsisin, millele ma küll sain lakoonilise vastuse. Mida te nüüd teadlasena ja teadlasi tundva inimesena Eesti teadlastele

soovitaksite kujunenud olukorras, kus pikka aega on juhitud tähelepanu sellele, et rahastus on ebapiisav, aga erinevad katsed, teaduslepe ja mitmed muud algatused ei ole tegelikult tulemust andnud. Teie erakonnakaaslane on nimetanud seda kõike punaprofessorite vimmaks, soovitanud ära kolida, kui ei meeldi. Mida teie soovitaksite? Kas jätkata protestimist, kannatlikult oodata või – sarnaselt teie erakonnakaaslasega – lõpetada möla ja kui ei meeldi, siis ära kolida?

15:48 Jaak Valge

Aitäh sellise heatahtliku küsimuse eest! Ma ei ole kindel, kas te minu erakonnakaaslasel mõttekäiku väga täpselt tsiteerisite, aga olgu siis. Ma usun, et minu kolleegid teadlased saavad suurepäraselt aru sellest, et teaduse rahastamine tõusis sel aastal kokku 16 miljonit eurot. See tõus on olnud – kui nüüd arvestada viimast viit aastat – tõenäoliselt kõige kiirem tõus. Teine asi, et ma arvan, et minu kolleegid teadlased leiavad samamoodi, et teaduse hindamis- ja rahastamismudel tervikuna vajab muutmist. Ma usun, et minu kolleegid teadlased saavad ka sellest aru, et teaduse rahastamine sõltub ühiskonna üldisest jõukustasemest. Ma usun, et minu kolleegid teadlased saavad ka sellest aru, et see 1% avaliku rahastuse lubadus ei jää lubaduseks.

15:49 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Tundub, et ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu! Eelnõu 33 SE ... Oi, vabandust! Kas on soovi läbirääkimiste algatamiseks, kas fraktsioonide esindajatel on sõnasoovi? Tundub, et ka seda soovi ei ole. Sellisel juhul on eelnõu 33 esimene lugemine lõpetatud. Määrän eelnõu 33 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 21. oktoobri kell 17.15.

3. 15:50 Vaba mikrofon

15:50 Esimees Henn Põlluaas

Nüüd järgneb vaba mikrofon. Kõigil soovijatel on võimalus peale haamrilööki registreeruda sõnavõtuks vabas mikrofonis. Kuna sõnasoovijaid ei ole, siis ... Vabandust, jah, Jaak Juske, palun!

15:51 Jaak Juske

Austatud Riigikogu esimees! Hea Riigikogu! Hea Eesti rahvas! Sel nädalal, 10. oktoobril möödub 100 aastat Eesti parlamentarismi ajaloo ühe kõige olulisema õigusakti – maaseaduse – vastuvõtmisest meie Asutava Kogu poolt. See oli seadus, mis tõi lõpu mõisaajale ja andis indu toona vabadussõjas võidelnud meestele. Rahva seas oodati maareformi väga, sest valdav osa Eesti maast kuulus endiselt ligi 7000-le baltisaksa mõisnikule, samas kui 2/3 elanikkonnast oli täiesti ilma maata. Käimas oli vabadussõda ja Eesti mehed tahtsid võidelda oma maa, mitte enam baltisaksa parunitele kuuluva maa eest. Kui Asutav Kogu tuli kokku aprillikuus 1919, oli meie esimeses parlamendis juhtiv roll sotsiaaldemokraatidel koos Eesti Tööerakonnaga. Kohe asuti Asutavas Kogus arutama maa ümberjaotamist, maaseaduse koostamist. Kõik toona Asutavas Kogus esindatud suuremad erakonnad, parteid olid veendunud maaseaduse vajalikkuses, kuid küsimus, kuidas seda täpselt teha, tekitas otse loomulikult teravaid vaidlusi. Kui siis enamust omavad vasakpoolsed parteid pooldasid sellist kiiret ja radikaalset reformi, siis parempoolsete erakondade arvates oleks tulnud maareform viia läbi mõõdukamal kujul, järk-järgult pikema aja jooksul. Lõppkokkuvõttes jäid Asutavas Kogus peale üldjoontes vasakpoolsete parteide ideed. Pärast vaidlusi ja arutelusid jõudis 10. oktoobril 1919 sotsiaaldemokraat August Rei juhitud Asutav Kogu maaseaduse lõpphääletuseni. Selle Eesti ajaloo ühe olulisema seaduse poolt hääletas 63 parlamendi liiget 120-st, 1 jäi erapooletuks, 9 vastuhäält tuli baltisakslastelt. Enamik Maarahva Liidu liikmetest, kes olid sellisel kujul seadusele vastu, lahkusid hääletuse ajaks saalist. Muide, baltisaksa parunid pöördusid pärast seaduse vastuvõtmist protestiga ka esimese maailmasõja võitjariikide poole, see jäi aga suuresti hüüdjaks hääleks kõrbes.

Vastuvõetud maareformiga võõrandas Eesti riik kõik Eesti Vabariigi alal olevad mõisad ja muud suuromanduse maad, kokku 2,3 miljonit hektarit ehk siis ligi 97% suurmaaomandist. Koos maaga võõrandati reeglina ka põllumajandusinventar. Maa eest tasu maksmine jäi maaseaduses aga lahtiseks ja see kavatseti hiljem vastava eriseadusega kindlaks määrata. Mõisnikelt toona võõrandatud mõisamaad tükeldati taludeks, keskmise suurusega 16,4 hektarit, mis algselt renditi rahvale välja põlise

kasutamise õigusega, hiljem muudeti need aga päristaludeks. Kuus aastat pärast maareformi oli juba 70% maast välja jagatud ja loodud 41 000 uut talukohta. Mõisaaeg oli saanud ajalooks ja ilma radikaalse maareformita oleks olnud keeruline Eesti Vabariigi sündi ette kujutada. Vasakpoolsed parteid olid andnud maa eestlastele tagasi. Aitäh! (Hõre aplaus.)

15:55 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Ma tänan Jaak Jusket selle väga huvitava meenutuse eest. Kas on veel sõnasoovijaid? Tundub, et ei ole rohkem. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 15.55.